

Leše so slovenska vas v Mežiški dolini. Pokrajina je hribovita in nekoliko odmaknjena. Včasih so tam kopali rjavi premog. Bajke pripovedujejo o rudarskih škrtih in žal ženah, o zlatih lešnikih in velikanih ter o drugih zgodbah iz leškega ljudskega izročila.

ISBN 978-3-7086-1125-9

9 783708 611259

www.mohorjeva.com

Knjiga je izšla v projektu „SMART Tourist – SPread The Karawanks“ v okviru kooperacijskega programa Interreg V-A Slovenija-Avstrija. Sofinancirana je iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj in s strani KWF in ni namenjena prodaji.

Mohorjeva
Celovec

Leške pravljice in bajke

RUDI MLINAR

ZAPISAL: RUDI MLINAR

Leške pravljice in bajke

Ilustriral: Alojz Krevh

Mohorjeva
Celovec

RUDI MLINAR

LEŠKE PRAVLJICE IN BAJKE
Sedem koroških zgodb

Ilustracije: Alojz Krevh

Projektpartner | Partnerji pri projektu

Gorenjski Glas

RUDI MLINAR

LEŠKE PRAVLJICE IN BAJKE

Sedem koroških zgodb

Ilustracije: Alojz Krevh

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

398(497.413)

LEŠKE pravljice in bajke : sedem koroških zgodb / zapisal Rudi Mlinar ; ilustriral Alojz Krevh.
- 1. izd. - V Celovcu : Mohorjeva družba = Klagenfurt : Hermagoras Verein, 2020. - (Serija
Smart tourist - SPread The Karawanks)

ISBN 978-3-7086-1125-9

1. Mlinar, Rudi

COBISS.SI-ID 13609987

Rudi Mlinar (zapisal/aufgeschrieben von): Leške pravljice in bajke. Sedem koroških zgodb
Ilustracije | Illustrationen: Alojz Krevh
Jezikovni pregled | Lektorat: Valentin Logar
Oblikovanje in tisk | Gestaltung und Druck: ilab crossmedia og, 2020
Uredništvo | Redaktion: Adrian Kert

@ 2020 Mohorjeva družba v Celovcu | Hermagoras Verein Klagenfurt
V seriji | In der Serie: SMART Tourist – SPread The Karawanks
Izdala in založila | Herausgeber: Mohorjeva družba v Celovcu | Hermagoras Verein Klagenfurt
Za družbo | Für den Verein: Karl Hren, Franz Kelih

Naklada | Auflage: 300

Cena: ni za prodajo | Preis: nicht zum Verkauf

ISBN: 978-3-7086-1125-9

Knjiga je izšla v projektu „SMART Tourist – SPread The Karawanks“ v okviru kooperacijskega programa Interreg V-A Slovenija-Avstrija. Sofinancirana je iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj in s strani KWF in ni namenjena prodaji.

Das vorliegende Buch ist Teil des Projektes „SMART Tourist – SPread The Karawanks“, das im Rahmen des grenzüberschreitenden Interreg-Programms Slowenien-Österreich V-A durchgeführt wird. Es wurde durch den Europäischen Fonds für regionale Entwicklung und den KWF kofinanziert und ist nicht für den Verkauf vorgesehen.

Uvod | Einleitung

Izobraževalno poslanstvo je glavni cilj Mohorjeve družbe v Celovcu. Od ustanovitve leta 1851 je izšlo pri njej na tisoče knjig. Mohorjeva želi s projektom „SMART Tourist – SPread The Karawanks“ regijo kulturno-turistično predstaviti in uveljaviti s pomočjo literature. Krajinsko raznolika gorska veriga med Slovenijo in Avstrijo je na obeh straneh navdihovala in še navdihuje številne literarne ustvarjalce. Cilj je bralcem približati literarna dela, ki so vezana na kraje te regije in do njih omogočiti javen dostop. Literatura pa se ne širi le s knjigami. Zato se bodo znotraj projekta razvile turistične ponudbe v obliki literarnih poti, ki bodo s pomočjo sodobnih tehnologij in posebej za projekt pripravljeno aplikacijo toliko bolj dojemljive in doživete. Tako naj bi se razvila nova oblika turizma, ki bi obiskovalcem omogočala globlje spoznavanje kulture in kulturne dediščine pokrajine.

Več informacij o tem najdete na www.spread-karawanks.eu

Zentrales Ziel der Hermagoras/Mohorjeva ist es, Menschen zu bilden. Seit der Gründung im Jahr 1851 wurden Tausende Bücher herausgegeben. Mit dem EU-Projekt „SMART Tourist – SPread The Karawanks“ möchte die Hermagoras/Mohorjeva die grenzüberschreitende Region um die Karawanken noch stärker literarisch positionieren. Die kulturelle und landschaftliche Vielfalt dieser Gebirgs- und Tallandschaften inspirierte zahlreiche AutorenInnen über die Region zu schreiben. Ziel ist es, den LeserInnen Literatur näher zu bringen und diese auch öffentlich zugänglich zu machen. Literatur wird aber nicht nur über Bücher vermittelt, die ganz klassisch im Laufe des Projektes herausgegeben werden, sondern auch durch innovativ erlebbare literarische Wanderwege, literarische Tourismuspakete und mit einer interaktiven Literatur-Wander-APP. Mehr Informationen zum Projekt unter: www.spread-karawanks.eu

O knjigi | Zum Buch

Leše so slovenska vas na meji do Avstrije oz. Koroške. Pred 200 leti so tam odkrili veliko nahajališče rjavega premoga, ki so ga kopali do začetka 20. stoletja. O pravljicah in bajkah, ki so se porodile okoli rudarstva, in nasploh o ljudskem ustnem izročilu z Leš pripovedujejo zgodbe v tej knjigi.

Leše (Liescha) ist ein slowenisches Dorf an der Grenze zu Österreich bzw. Kärnten. Vor über 200 Jahren entdeckte man dort ein großes Braunkohlevorkommen, wo man bis Anfang des 20. Jahrhunderts Kohle abbaute. Über die dadurch entstandenen Sagen und über andere in Leše beheimatete Volksmärchen erzählen die Geschichten in diesem Buch.

O avtorju | Zum Autor

Rudi Mlinar je rojen 1950 na Dolgi Brdi pri Prevaljah. Piše predvsem prozo. Izdal je več zgodovinskih romanov in biografij, ki so zvečine vezani na Koroško. S svojim delom spada med literarne kroniste Koroške. Je član Društva slovenskih pisateljev. Živi v Brežicah.

Rudi Mlinar wurde 1950 In Dolga Brda bei Prevalje (Prävali, Slowenien) geboren. Er schreibt vor allem Prosa. Sein Werk umfasst mehrere historische Romane und Biografien, die mehrheitlich mit der Region Koroška verbunden sind. Damit zählt er zu den literarischen Chronisten der Region. Er lebt in Brežice.

O ilustratorju | Zum Illustrator

Alojz Krevh – Luigi (1950) je motivno raznolik slikar, predvsem izrazit figuralik, ki ga odlikuje čustvenost do motivov. Njegova dela so sprehod skozi čas, njegovi motivi spomin na koroške krajine in kmečka opravila. Samostojno ali v skupinah razstavlja svoja dela širom po Sloveniji, v tujini na Hrvaškem, Madžarskem, Slovaškem, v Romunij in Avstriji.

Alojz Krevh – Luigi (geb. 1950) ist ein Künstler mit reichhaltiger Motivik, vor allem bekannt ist er für seine Figuralität und die Empathie zu seinen Motiven. Seine Arbeiten sind ein Spaziergang durch die Zeit, seine Motive auch Erinnerungen an seine heimatliche Umgebung, die Region Koroška. Seine Arbeiten werden in ganz Slowenien ausgestellt, aber auch in Gemeinschaftsausstellungen und bei Künstlertreffen in Kroatien, Ungarn, Slowakei, Rumänien und Österreich.

KAKO JE NASTAL PREMOG

Nekoč, pred davnimi, davnimi časi so v teh krajih živeli velikani. Bili so visoki vsaj toliko kot najvišje smreke v naših gozdovih.

Temu primerno so bili tudi močni, saj so lahko brez težav izpulili smreko s koreninami vred, si jo nadeli na rame in jo odnesli v svoje bivališče, kjer so jo naložili na ognjišče.

Niso si gradili hiš, ampak so v zemljo skopali velikanske jame, v katere so se umaknili poleti, kadar je deževalo, in pozimi, ko je bilo hudo mrzlo. Ko pa je zima minila, so prilezli iz jam in si čez poletje pripravili bivališča na kaki veliki jasi. Možje so hodili na lov in skrbeli, da so imeli kaj jesti, ženske so kurile ogenj, pekle meso, iz kož ulovljenih živali šivale kožuhe, nabirale hrano, nosile vodo iz reke v velikanske kotle, v katerih so kuhale, ob vsem tem pa so varovale še otroke.

Njihovo življenje je bilo vsakdanje in enolično vse do tistega dne, ko so njihovi otroci, ki so se igrali ob reki in postavljali jezove, zagledali majhnega moža, ki je ob reki prišel v njihovo bližino.

Začudeno so ga opazovali, kajti še nikoli niso videli človeka, ki jim je bil sicer podoben, saj je imel je prav tako kot oni glavo, roke in noge, a je bil tako majhen, da bi ga lahko brez težav dvignili z eno roko.

Ko jih je človek zagledal, se je hudo prestrašil in jim je hotel pobegniti, a eden od otrok se je opogumil, pohitel za njim, stegnil roko in ga nežno prijel ter ga odnesel pokazat drugim.

Velikanovi otroci so staknili glave in radovedno gledali to smešno majhno bitje, ki je krililo z rokami in jim skušalo nekaj dopovedati.

Odnesli so ga v bližnji tabor, da bi ga pokazali še drugim.

Kaj kmalu so se okoli otrok zbrali vsi, ki so bili ta čas doma.

To jih je bilo zanimivo videti, ženske starci in otroci so se spogledovali, opazovali človeka in se med seboj bučno pogovarjali. Manjkali so le možje, ki so bili na lovu.

Radovedno so si ogledovali človeka ter ugibali, od kod neki je prišlo to bitje, saj so do tistega dne o ljudeh samo slišali, nihče pa jih še ni videl. Človek je bil sprva zelo prestrašen. Na vse pretege se je trudil, da bi se izmuznil iz otroške roke, a se mu ni posrečilo, saj je fant, ki ga je ujel, budno pazil nanj.

Ko je človek spoznal, da mu od otroka, ki ga je držal, in od drugih ne grozi nobena nevarnost, ampak so le radovedni, se je umiril, a še naprej se je trudil, da bi razumeli njegovo govorjenje.

A naj so še tako napenjali ušesa, ga niso slišali, še manj pa razumeli. Čez nekaj časa se je neka stara velikanka spomnila, kako bi ga lahko bolje slišala in morebiti celo razumela, kaj jim skuša povedati. Vzela ga je iz otrokovih rok, si ga postavila na dlan, nato pa ga ponesla k svojemu vsaj za človeško oko ogromnemu ušesu.

Človek se je najprej prestrašil, saj se mu je zdelo, kot da stoji pred medvedovo votlino, nato pa je le spoznal, kaj pričakuje velikanka od njega, in je začel v votlino vpiti.

Velikanka je začudeno poslušala, kaj ji vpije v uho.

Ko je nehal, ga je odmaknila od ušesa.

Nekaj časa je molčala, ko pa so jo začeli razburjeno spraševati, kaj ji je vendar povedal, jim je rekla:

»Razumela sem ga, razumela, kar mi je povedal. Rekel mi je, da prihaja od zelo, zelo daleč, iz neke daljne, tuje dežele, kjer živi še veliko takih, kot je on.

Povedal mi je, da je od tam pobegnil, ker se pripravlja veliko deževje, ko bo dež padal tako dolgo, da bodo narasle reke poplavile ves svet, celo najvišje vrhove gora, tako da se bodo vsi ljudje utopili. Le družina nekega Noeta naj bi ta potop preživela, in sicer zato ker si po naročilu njihovega Boga gradi veliko ladjo, na katero se bodo umaknili oni in po en par od vseh živali, ki živijo na zemlji.

To, kar mi je povedal, je njemu zaupal Noetov sin, s katerim sta bila prijatelja. Ker mu je verjel, je sklenil pobegniti od tam, saj je vedel, da ga Noe ne bo sprejel k svojim, ker je imel strogo določeno, koga lahko vkrca na ladjo.

Zato se je odločil, da bo šel daleč, daleč stran ter se povzpел na najvišjo goro, ki jo bo našel, saj upa, da do tja voda le ne bo segla. Našel je že veliko visokih gora, a vedno je nekje v daljavi zagledal še višjo. Tako je prišel tudi v našo deželo, saj so tukaj tako visoke gore, kot jih ni videl še nikjer drugje.«

Velikanke in njihovi otroci so se začeli spogledovati. Ženske so bile razburjene, otroci radovedni, govorili so vsepovprek tako glasno, da je grmelo in odmevalo daleč naokoli. Bili so celo tako glasni, da so jih slišali tudi možje velikani, ki so bili na lovu za gorami, ter so hitro prišli domov, da bi videli, kaj neki je v taboru tako glasno.

Ko so izvedeli, kaj je vzrok razburjenosti, je njihov poglavar, ki je bil, kot se za poglavarja spodobi, največji in najmočnejši, rekel stari velikanki: »Vprašaj ga, če bo poplavilo tudi naše kraje.«

Mož, ki je še vedno sedel na velikankini dlani, si je med pogovorom pokrill ušesa, saj so bili njihovi glasovi zanj kot grmenje ob hudi nevihti. Vseeno pa je razumel, kaj želi od njega izvedeti njihov poglavar.

Velikanka ga je znova ponesla k ušesu ...

Mož ji je vpil v uho in ji dolgo nekaj dopovedoval, da so bili vsi navzoči že na moč radovedni.

»Povej že, povej, kaj je rekel,« je nestrpno zahteval odgovor poglavar.

»Ta človek pravi, da bo po vsej verjetnosti poplavelo ves svet, saj si drugače ne zna razlagati, zakaj si Noe gradi ladjo, ko pa bi se tudi lahko umaknil s svojimi v gore.«

»Torej bo poplavelo tudi naše kraje,« je razburjeno rekel poglavar. Velikani so se zaskrbljeno spogledali. Začeli so se živahno pogovarjati in modrovati, kaj naj naredijo.

Velikanka je spustila roko na zemljo in mož je neopazno skočil z nje. Ker so bili velikani zaradi njegovih vesti močno razburjeni, so nanj kar pozabili. Neopazno se je izmuznil in ušel v bližnji gozd.

Ko so opazili, da ga ni, je bilo že prepozno. Da bi ga iskali, se jim ni zdelo pametno; le kdo bi ga našel tako majhnega med gostim drevjem. Pa saj ga niti niso želeli iskati, preveč so imeli opraviti s tistim, kar jim je povedal.

Vse bolj so bili zaskrbljeni.

Poglavar je sklical zborovanje, na katerem je vsak povedal svoje mnenje. Tri dni in tri noči so zasedali, se pogovarjali, premlevali to in ono, a se niso dogovorili ničesar pametnega.

Edini so si bili le v tem, da je nekaj treba narediti, saj so človeku verjeli. Nazadnje je poglavar predlagal: »Kaj pa, če bi si tudi mi zgradili ladjo, s katero bi se lahko rešili, ko bo voda poplavela naše kraje?«

Možje so se spogledali, ženske so kimale, otroci pa so bili navdušeni. Nekaj časa so premišljevali, a ker se nihče med njimi ni spomnil česa pametnejšega, so se strinjali s predlogom starešine.

Ker pa so bili velikani in ker jih je bilo kar precej, so brez veliko truda ugotovili, da bo morala biti njihova ladja zelo, zelo velika. Biti bo morala, kot se za velikane spodobi, velikanska! Ko so to ugotovili, so tudi vedeli, da bodo za tako veliko ladjo potrebovali velikansko veliko lesa.

Sklenili so, da bodo posekali vse smreke, bukve, gabre in hraste in še vse preostalo drevje, ki je raslo naokoli. Vse bodo znosili na kup, in ko bo ta dovolj velik, bodo njih stesali ladjo, ki bo zadosti velika, da se bodo lahko nanjo vkrcali, ko bo nastopilo deževje in bodo reke začele poplavljati.

Poglavar je med vse porazdelil delo.

Od tistega dne so dneve, tedne in mesece možje podirali drevje, ženske in otroci pa so ga nosili od blizu in daleč. Vso to ogromno količino lesa so zlagali na velikanski kup, ki je iz dneva v dan rasel in rasel ter postal kmalu tako velik kot bližnji hribi. Toda ko so gledali ta kup lesa, se jim je zdel še vedno premajhen, da bi lahko iz njega stesali in zgradili dovolj veliko ladjo, na katero bi se lahko vkrcali prav vsi.

Ob vsem tem delu pa so spregledali, da zlagajo les prav nad svojimi velikanskimi podzemnimi jamami.

Kup lesa je rasel in rasel in postajal iz dneva v dan težji in težji ...

Neke noči, ko so vsi spali na jasi, je nenadoma strašansko zabobnelo, stresla se je zemlja in v velike jame se je ob strašnem hrupu pogreznil ves les. Na tisoče posekanih smrek in drugega drevja je izginilo pod zemljo. Le oblak prahu je še nekaj časa ostal tam, kjer je bila poprej grmada lesa.

Velikani so se komajda rešili, da niso tudi sami popadali v velikansko jamo, v katero je izginil les.

Ko se je zdanilo, so se zbrali in žalostno strmeli v brezno. Nemočni so spoznali, da z gradnjo njihove ladje ne bo nič, saj so na kup, ki je izginil pod zemljo, znosili vse drevje iz bližnje in daljne okolice in ni ostalo nič, kar bi še lahko posekali.

»Kaj bomo pa zdaj?« so se začeli zaskrbljeno spraševati.

»Nimamo lesa za izdelavo ladje, uničili smo si tudi zimska bivališča,« so žalostno ugotavljali.

Poglavar se je spomnil, kaj jim je povedal človek: »Tudi mi se umaknimo in splezajmo na visoke gore, ki jih vidimo v daljavi, tja gor voda mogoče ne bo segla.«

Ker se nihče ni spomnil ničesar pametnejšega, so se na koncu vsi strinjali s predlogom.

Še preden so se podali na pot, so zasuli veliko jamo, tako da so vanjo zmetali vso okoliško zemljo, a ko so končali, je za njimi še vedno ostala velika kotanja.

Nato so na hitro pobrali svoje stvari in se odpravili na pot, proti visokim goram v daljavi. Kaj se je zgodilo potem, ne ve nihče. Vemo le to, da je vesoljni potop v resnici bil. Ali so velikani preživeli, ne ve nihče. Gotovo pa je, da se – potem ko so se vode umaknile – niso več vrnili v naše kraje.

Za njimi je, tudi to se ve, ostala le velika kotanja, pod katero je bilo zakopanih na tisoče smrek in drugega drevja. Iz njih pa je čez stoletja nastal premog.

LEŠČEVJE - LEŠE

Pred davnimi, davnimi časi, ko tukaj, kjer je danes naša vas, še ni stala nobena hiša, je bila ta kotlina poraščena z leskovimi grmi, ki so vsako jesen rodili posebno debele in slastne lešnike, ki so se jih najbolj razveselile veverice, saj so imele obilo hrane za dolge zimske dni.

V dolini, tam, kjer so danes Ravne in Prevalje, je bilo v tistih časih jezero, ob njegovem robu pa so živeli ljudje, podložniki mogočnega grofa, ki je imel nedaleč stran, na vzpetini nad jezerom, velik grad.

Grof je s svojo družino v gradu živel potratno in razsipno življenje, tako da so morali njegovi podložniki trdo delati, da so lahko vsako jesen oddali predpisano količino živine in poljskih pridelkov za potrebe gradu.

Med tistimi, ki so komajda spravili skupaj predpisane dajatve, je bil tudi reven kočar z ženo in dvanajstletno hčerko.

Bolj ko se je bližal rok za oddajo pridelkov grofu, bolj je bil mož obupan, kajti naj se je še tako trudil, ni in ni mogel pridelati toliko, kot je od njega zahteval grof.

Oba z ženo sta trdo delala, od jutra do mraka, tudi deklica jima je pomagala, kolikor je mogla, a ves njihov trud je bil zaman.

Nekega jesenskega večera, ko sta oče in mama legla spat, sta se pogovarjala o tem, da ne bosta mogla oddati vsega, kar od njiju zahteva grof. Mož je ves obupan glasno premišljeval, kaj bi še lahko dodal k temu, kar je že zbral. Žena se je spomnila, da rastejo v kotlini nad jezerom lešniki, in vprašala je moža, če bi jih grof morebiti vzel. Mož je o tem dvomil, vse premalo so se mu zdeli vredni, da bi odtehtali manjkajoči del obveze do grofa.

»Če bi jih bilo res veliko, bi jih grofica mogoče le vzela, saj bi lahko njene kuharice iz njih spekle slastno pogačo,« je modroval in nato zavzdihnil, »samo kdo bi jih bi lahko nabral toliko? Mudi se že, midva pa nimava časa, da bi jih šla nabirat.«

Deklica, ki je ležala nedaleč stran, ni spala, kot sta mislila oče in mama, in je slišala njun pogovor. Začela je premišljevati, da bi mogoče ona lahko nabrala toliko lešnikov, da bi jih oče dodal k tistemu, kar je že pripravil za grofa.

Zgodaj zjutraj, ko se je na vzhodu komajda zarisal prvi svetleči žarek vzhajajočega sonca in sta mama in oče še spala, je deklica previdno vstala, vzela iz shrambe platneno vrečo, se izmuznila iz hiše in se ob potoku podala po ozki dolini vse do kotanje, kjer so rasli veliki in gosti leskovi grmi, polni zrelih, debelih lešnikov.

Deklici ni bilo lahko premagati pot skozi gosto grmovje, in to še skoraj v temi, a gnala jo je misel, da mora pomagati očetu in mami.

Ko je končno le prišla na rob kotline, so vrhove košatih smrek nad njo že pozlatili prvi sončni žarki. Zakorakala je med leskove grme in srce se ji je kar samo od sebe zasmajalo. Toliko lešnikov namreč še nikoli ni videla na enem mestu.

»Če bom pohitela, bom do poldneva že nazaj s polno vrečo lešnikov,« si je rekla.

Pokleknila je na tla in lepo zaprosila leskove grme: »Leske, leske, moje drage, dajte mi toliko lešnikov, da bo z njimi oče lahko poplačal vse naše dajatve za grofa.«

Skozi vejevje je priskakljala veverica s košatim repkom, za njo še druga in tretja.

»Nikar ne bodite žalostne, moje drage veverice, tudi za vas bo še vedno ostalo dovolj lešnikov,« jim je prigovarjala.

V leskah je skrivnostno zašumelo, veverice so se vznemirile, kimale in skakljale z veje na vejo tako blizu nje, da bi se jih skorajda lahko dotaknila. Čutila je, da ji niso zamerile.

Zazdelo se ji je, da vidi med gostimi lešnikovimi grmi plesati skrivnostna, prosojna bitja mavričnih barv, takih, kot jih je videla včasih v jezeru, ko so se vodne gladine dotaknili prvi žarki jutranjega sonca.

Zaslišala je mile, tihe glasove, kakor da bi zazveneli lešniki na vejah.

»Deklica, skloni se, skloni,
lešniki tukaj zate ležijo ...«

Začela je pobirati lešnike.

Vsak grm, pod katerega je prišla, se je stresel, kot bi vanj pihnil veter. Samo skloniti se je morala in pobrati, kar je lešnikov padlo na tla. Lešniki so bili zreli, debeli in so kar sami padali iz svojih košaric. Pa tako lepo rjavi, skoraj zlate barve so bili nekateri.

Vreča se je počasi, a vztrajno polnila, postajala je vedno težja in težja, da jo je komaj nosila od grma do grma.

Nehala je šele takrat, ko je bila vreča tako polna, da jo je komaj dvignila in si jo zadela na rame.

Sonce se je dvignilo že visoko na nebo, bil je zadnji čas, da se odpravi domov.

Z velikim naporom je prinesla polno vrečo lešnikov na rob kotline. Tam se je ustavila, se obrnila in se zahvalila leskovim grmom, vevericam ter skrivnostnim bitjem, ki so ji ves čas otresala leskove grme.

»Mi ne bomo pojedli teh lešnikov, oče jih bo dal grofu kot obvezno dajatev. Upam, da jih bo grof sprejel in očetu ne bo treba na prisilno tlako ali celo v grajsko ječo.«

V leskovih grmih je znova skrivnostno zašumelo in njena vreča je nenadoma postala pol lažja, tako da jo je z lahkoto nesla navzdol ob šumečem potoku proti domu.

Doma sta jo oče in mama že vsa zaskrbljena iskala, klicala sta jo in tekala sem ter tja. Ko sta jo zagledala, sta se objela od sreče, tako zelo sta bila vesela, da je bila živa in zdrava.

Ko pa je hčerka pred njiju postavila polno vrečo lešnikov, sta samo odkimavala od začudenja. Oče je dvignil vrečo in jo začudeno pogledal.

»Pa saj to je nemogoče, le kako si lahko tako veliko in težko vrečo sama prinesla domov?«

»Saj sploh ni bila težka,« je rekla deklica.

Oče bi še kaj rekel, če se ne bi ravno takrat izza ovinka pripeljal z vozom grajski hlapec, ki je od hiše do hiše pobiral dajatve za grofa.

Ustavil je konja očetu in ukazal, naj naloži na voz vse, kar mora.

Oče je naložil, kar je pripravil, a že na pogled je bilo premalo. Hlapec je bil zaradi tega zelo jezen in mu je zagrozil, da bo grof gotovo poslal grajskega biriča, da ga odpelje na prisilno tlako za tako dolgo, da bo odplačal svoj dolg v celoti.

Deklica je prosila očeta, naj da na voz še vrečo lešnikov. Očetu je komaj uspelo pregovoriti hlapca, da je naložil vrečo na voz, saj se mu ni zdela vredna toliko, da bi nadoknadila manjkajoče.

Ko je odpeljal, so žalostno gledali za njim.

Oče je potrto dejal, da ne vidi nobene možnosti, da bi v nekaj dneh zbral vse, kar še dolguje grofu.

Mama je šla v hišo in ju kmalu poklicala h kosilu.

Žalostni in obupani so pojedli vsak po dva krompirja, več niso imeli, potem so šli na delo.

Molče in trdo so delali vse do tedaj, ko je sonce že zašlo za bližnji hrib in so se čez jezero začele plaziti sence noči.

Utrujeni so šli domov.

Ko so prišli do kočice, je naenkrat pridvela pred hišo grofova kočija s samim grofom v njej.

Grof je skočil iz kočije in poklical prestrašenega očeta.

»Zdaj mi lahko pomaga samo Bog,« si je zamrmral v brado oče, snel klobuk z glave in ponižno stopil pred grofa.

Grof je razprl roko in presenečenemu očetu pokazal dlan, na kateri se je lesketalo nekaj zlatega.

»Kje ste dobili te lešnike?« je nestrpno vprašal očeta.

»Hčerka jih je nabrala,« je ponižno povedal oče.

»Hčerka?«

Mama se je obrnila in predenj potisnila deklico, ki se je skrila za njo.

»Sem k meni jo pripeljite!« je zahteval grof.

»Ti si torej nabrala tisto vrečo lešnikov, ki jo je pripeljal moj hlapec?« jo je nenavadno prijazno vprašal grof.

Pokimala je.

»Kje si jih pa nabrala?« je hotel vedeti grof.

»Tam,« je pokazala proti ozki dolinici, ki se je začinjala nedaleč stran.

»Kje točno?«

»Zgoraj, v kotlini, kjer raste polno leskovih grmov.«

»Ali se zavedaš, da si med lešniki nabrala tudi precej zlatih lešnikov, ki so vredni toliko, da vam dvajset let ne bo treba dajati nobene dajatve? Če pa mi pokažeš tisti grm, ki rodi zlate lešnike, bom tvojega očeta in vašo družino oprostil vseh dajatev za petdeset let,« se ji je dobrikal grof. V resnici so bili lešniki vredni veliko več kot tisto, kar je pravkar obljubil.

Deklica je začudeno gledala v zlate lešnike, ki so se lesketali na grofovi dlani, in se čudila: »Ne vem, kje je tisti grm. Meni so se zdeli vsi enaki, nisem videla, da bi bili med njimi kateri zlati,« je rekla.

»Jutri mi boš pokazala, kje točno si jih nabirala,« je zahteval grof in hlapcu ukazal pognati konje. Kočija je odpeljala proti gradu.

Naslednje jutro se je že navsezgodaj pred hišo ustavila skupina jezdecev z grofom na čelu.

»Zdaj nam pa le pokaži, kje si nabrala tiste zlate lešnike!« je ukazal grof in dal posaditi deklico na konja k enemu od hlapcev.

Po skoraj eni uri so se s konji le prerinili ob potoku do kotanje, v kateri je deklica nabrala lešnike.

»Pokaži, kje si nabirala lešnike!« je nestrpno zahteval grof.

Pokazala jim je.

Grof je s svojim spremstvom pohitel med leskovje in začel otresati lešnike, a naj so se vsi še tako trudili, našli so samo navadne lešnike, noben ni bil zlat.

Spet in spet so spraševali deklico: »Je ta grm pravi, je oni ...?«

Pokazala jim je vse koticke, kjer je nabirala lešnike, a grma, ki so ga iskali, niso našli.

Razočarani in jezni so se pod večer vrnili v dolino.

Naslednjega dne je dal grof pripeljati še več ljudi.

Ves dan so lomastili med leskovimi grmi, pretaknili so vsako ped zemlje, potresli so vsak leskov grm, a našli niso niti enega zlatega lešnika.

Grof se s tem ni mogel sprijazniti. Da se ne bi vsak dan mudili s hojo v kotanjo, je nekaterim iskalcem ukazal, naj si na robu kotanje postavijo kočice in naj vse dneve iščejo zlate lešnike, saj nekje vendar morajo biti. Če jih je našla deklica, jih morajo najti tudi oni.

Iskalci so si res postavili koče in dan za dnem iskali zlate lešnike. Kmalu pa so tudi oni obupali. Začeli so obdelovati zemljo in rediti koze, ovce, kokoši. Ker se je glas o zlatih lešnikih razširil daleč naokoli, je prišlo še več ljudi, ki so želeli poizkusiti srečo. S seboj so pripeljali tudi svoje družine. Nekaj časa so kot tisti prvi iskali, a ker niso ničesar našli, so si po zgledu drugih tudi oni zgradili hiše, začeli sekati drevesa, kopati zemljo, sejati žito in rediti živali.

Minila so leta. Lešniki so ves čas obilno rodili in vsako jesen so se med leskove grme napotili ljudje in iskali zlate lešnike, a nikoli več ni nihče našel zlatega lešnika.

Tudi grof je sčasoma obupal, da bi še našel zlate lešnike, a besedo, ki jo je dal dekličinemu očetu, je vendarle držal in tako temu ni bilo treba več plačevati dajatev.

Ljudje pa, ki so prišli v kotlino, so ostali, sčasoma so si postavili še več hiš in se tam za stalno naselili.

Ko so jih ljudje iz doline vprašali, kje so doma, so jim začeli razlagati, da prihajajo od tam, kjer rastejo zlati lešniki.

Sčasoma so se vsakemu, ki jih je to spraševal, naveličali razlagati in so kar rekli, da so doma tam, kjer rastejo lešniki.

Tako so kraj v kotlini poimenovali Leše.

Od takrat so minula že leta, desetletja, celo stoletja ...

Jezera v dolini že davno ni več, odteklo je pri Votli peči. Od grofovega gradu ni ostal niti kamen na kamnu, ostale pa so Leše in ostala je legenda o zlatih lešnikih.

ŽAL ŽENE

Volinjak, ki se dviga nad vasjo Leše, je že v davnih, davnih časih buril domišljijo mnogih, ki so prišli v njegovo bližino. Še najbolj pa je vznemirjal tiste, ki so živeli prav blizu.

Pravzaprav ni bila nobena skrivnost, da so si hrib in njegovo notranjost v tistih časih, ko kotlina pod njim še sploh ni bila poseljena z ljudmi, za svoje domovanje izbrale žal žene.

Tudi potem ko so se ljudje naselili v kotlini, ko so se na njenih obronkih že pojavile kmetije, žal žene niso zapustile svojega domovanja, ampak so sklenile, da bodo pomagale ljudem, vse dokler jih bodo ti spoštovali in ne bodo motili njihovega življenja.

Ljudje so o njih govorili vse mogoče. Eni so trdili, da so to le prividi, ki niso resnični, drugi so bili prepričani, da so to angeli, ki so prišli iz nebes. Zopet tretji, tistih je bilo največ, so verjeli, da so to duhovi mladih deklet, ki so umrla še pred poroko in jih hrepenenje po ljubezni ni spustilo v nebesa.

To so sklepali iz zelo redkih priložnosti, ko jih je kdo ob jasnih svetlih poletnih nočeh okoli kresne noči videl, kako plešejo v mesečini in so njihovi dolgi svetli lasje kakor voda v tolmunu valovili med vejami dreves.

Nikoli jih nihče ni gledal dolgo, vsak je takoj zbežal proč, saj so ljudje vedeli, da žal žene nočejo, da jih kdo vidi. Verjeli so, da bi tisti, ki bi motil njihov način življenja, vse življenje v sebi nosil nemir.

Le redki, ki so si jih žal žene same izbrale, so imeli priložnost, da so prišli v stik z njimi. Dolgo let so ljudje in žal žene sobivali skupaj ter se sčasoma navezali drug na drugega. Ta skrivnostna bitja so pomagala ljudem, svetovala so jim in jih varovala, revnim kmetom so povedala, kaj morajo sejati in kdaj, da bodo posevki dobro obrodili, in če so nastale težave pri živini, so jim svetovala, s čim jo je treba krmiti, da bo ozdravela. Ljudem, ki so zboleli, so žal žene povedale, katere rože morajo nabirati in iz njih skuhati čaj. Mladim materam so prerokovale usodo njihovih otrok ...

Nikomur niso storile ničesar hudega. Za svoja dobra dela niso terjale nobenega plačila, pričakovale so le mir ter da jih ljudje sprejmejo take, kot so. Posebej pa so želele, da ljudje upoštevajo to, kar so jim svetovale in prerokovale.

Zgodilo pa se je, kar se tako rado zgodi, če je nekemu preveč lepo.

Ljudje so se sčasoma preveč navadili nanje in na njihovo pomoč. Polenili so se, postali so brezbrizni, za vsako svojo težavo so pričakovali pomoč žal žena. Nekateri med njimi so postali že kar prevzetni in so hoteli vedno več. Sami niso bili pripravljeni storiti ničesar zase, še manj jih je skrbelo za prijatelje in sosede.

Ženske so postajale vedno bolj ljubosumne in prepirljive, ker so se žal žene večkrat prikazale njihovim možem kot njim. Kadar pa so že prišle v stik z njimi, to se je po navadi zgodilo, ko so rodile in so jim žal žene prerokovale prihodnost otrok, so od njih pričakovale že skoraj nemogoče. Prva si je želela, da bi bil njen sin bogat, druga je hotela, da bi bila hčerka lepša kot sosedova, tretja si je poželela, da se mora hči poročiti najmanj z graščakom.

Pri ljudeh so se porajale vedno bolj nemogoče želje.

Dolgo, dolgo so bile žal žene potrpežljive, spregledale so marsikatero človeško napako, a sčasoma so vse bolj spoznavale, da njihovo delo ni cenjeno tako, kot bi moralo biti.

Nekega poletja je bogata mlada kmetica rodila svojega prvega otroka, hčer. Ker si je želela zanjo vse najboljše in ker je vedela, da ob polni luni žal žene rade obišejo novorojene otroke, je hčerko na jasno poletno noč položila v pleteno košaro in jo postavila k odprtemu oknu.

Potem se je skrila za zaveso in čakala, kaj se bo zgodilo.

Vedela je, da bo otrokov jok z vrha hriba priklical vsaj eno žal ženo.

Res se ni motila.

Čez travnike, obsijane z mesečino, se je z vrha hriba do hiše spustila bela žena, katere lasje so se kot zlati plameni svetlikali v mesečini.

Ko se je kakor nočni metulj v bleščečih prosojnih oblačilih spustila k oknu, je s svojimi lasmi prekrila košaro, v kateri je jokala deklica, in ji zapela skrivnostno uspavanko.

»Odrasla boš v lepo, zdravo dekle, v katero se bo zaljubil fant, ki bo prišel iz daljnih krajev. Ta fant te bo odpeljal na svoj dom, daleč v tuje kraje, kjer bosta srečno in dolgo živela ...« Deklica se je začela igrati z njenimi zlatimi lasmi in počasi se je povsem pomirila.

Mati, skrita v bližini, je slišala, kar je žal žena prerokovala njeni hčerki.

Naj je bilo njeno prerokovanje še tako lepo in za hčerko dobro, ji ni bilo všeč, da jo bo nekdo odpeljal daleč proč od doma.

Istega leta kot njena hčerka se je namreč na sosednji kmetiji rodil prvorojenec. Bolj kot vse drugo si je mlada mati želela, da bi se njena hčerka poročila prav z njim. Zato ji prerokba, ki jo je slišala, ni bila všeč.

Hitro je stopila iz skrivališča, pograbila košaro s hčerko in jezno rekla: »Ne dam je nikomur drugemu kot sinu sosednjega kmeta. Beži stran in se ne vračaj več k nam!«

Žal žena se je užaljena umaknila, in ko je bila že dovolj daleč, se je obrnila in rekla: »Kar je prerokovano, se bo izpolnilo, čeprav si ti želiš drugače.« Nato je izginila v skrivnostni hrib.

Na pol poti do starodavnega domovanja v globinah hriba jo je dohitela njena prijateljica, ki je bila ravno tako razočarana.

Zaupali sta si, kaj sta doživeli.

»Ko sem legla h kmetu v posteljo, da bi mu v spanju svetovala, kdaj naj seje proso in kdaj bob, me je pri tem zasačila njegova žena in jezno zavpila nad menoj: »On je moj, on je moj! Ne dam ga nobeni, četudi ima zlate lase, on je moj! Izgini in se ne vračaj več pod našo streho!« je povedala prva. Druga je rekla: »Tudi mene je zasačila mlada mati in ni bila zadovoljna s tem, kar sem prerokovala njeni hčerki, čeprav sem ji obljubila lepo prihodnost.«

»To se ne dogaja samo nama, tudi druge imajo vedno več pripomb.«

»Ljudje so vedno bolj nehvaležni in sebični,« sta razočarani tožili druga drugi.

Ko sta se vrnila domov, globoko pod zemljo, sta povedali drugim, kaj sta doživeli. In ker ni bilo niti ene, ki bi imela dobre izkušnje z ljudmi, so po dolgem omahovanju sklenile, da bodo zapustile te kraje in nehvaležne ljudi ter se umaknile daleč stran, kjer jih ne bo našel nihče. Tam bodo ostale vse dotlej, dokler se ne bodo ljudje poboljšali in jih bodo hvaležno sprejeli za svoje sosede.

Kar so sklenile, so tudi storile.

Odšle so tako na hitro, da so celo pozabile pogasiti ogenj na svojem ognjišču.

Celo škratoma v podzemlju, ki so zanje kopali premog, so pozabile povedati, kdaj se bodo vrnile, zato ti še vedno skrbijo, da ogenj ne ugasne.

Zato se pozimi, ko je mrzlo, iz globin hriba še vedno kadi z njihovega zapuščenega ognjišča.

Od tedaj je ostal le še spomin na žal žene in ostalo je ime hriba Vilinjak. Sčasoma pa so ljudje tudi to prelepo ime popačili in ga spremenili v Volinjak.

Tudi zaradi tega, ker so Vilinjak preimenovali v Volinjak, tudi zato ker prepiri, ljubosumje in sovraštvo še vedno prebivajo med ljudmi, se žal žene vse do danes še niso vrnile v svoje nekdanje domovanje.

DVA SAMOSTANA

Nekoč, v davnih časih, vsekakor pa mnogo let pred tem, preden so na Lešah sezidali sedanji cerkvi, sta v kraju stala dva samostana. Točno se ne ve, kje naj bi bila, saj od njiju ni ostal niti kamen na kamnu. Morala pa sta stati vsak na enem koncu kotline, tako da se je iz enega samostana videlo drugega.

V enem so prebivale redovnice ali nune, v drugem redovniki ali menihi. Menihi so imeli samostan na prisojni strani kotline in pod njim so imeli vinograd. Na drugi, senčni ali osojni strani kotline so imele samostan nune, ki so na svojih vrtovih gojile zdravilne rastline in zelenjavo.

To so bili časi, ko so bile letine dobre, ljudje delavni, tako da se je bogastvo povečevalo in so na večini kmetij v kraju živeli dobro in v blagostanju.

A z boljšim življenjem se je pri nekaterih začela pojavljati tudi zavist, rasla je tekmovalnost, kdo bo imel več, kdo je bogatejši in kdo ima več veljave v kraju.

Posebno dve kmetiji, vsaka na enem koncu kotline, sta pri tem izstopali in med njima je sprva neopazno, a vedno bolj očitno začelo prihajati do prepиров, tekmovalnosti in zavisti. Z leti je vse to preraslo v odkrito sovraštvo.

Tako eni kot drugi so se trudili, da bi pridobili na svojo stran čim več drugih kmetij, tako da so bili kmalu vsi prebivalci kraja razdeljeni nekako na pol. Eni so podpirali eno, drugi drugo kmetijo, le tu in tam se je našel kdo, ki nasprotovanja ni maral.

Kot po naključju je en samostan stal v bližini prve, drugi pa blizu druge kmetije.

Na prvi kmetiji se je kot prvorojenec rodil sin, ki so ga krstili za Volbenka, na drugi kmetiji se je kot prvorojenka rodila deklica, ki so ji dali ime Ana.

Zgodilo pa se je nekaj, na kar niso bili pripravljeni ne eni ne drugi. Za razliko od njunih staršev Ana in Volbenk nista sprejela sovraštva, ki je tlelo med obema družinama.

Otroka sta rasla, rodili so se jima bratje in sestre, ki pa so vsi po vrsti podedovali vse sovraštvo svojih staršev.

Onadva pa sta v svojih srcih ostala čista in se ju mržnja, ki je vladala med družinama, ni dotaknila.

Odrasla sta kot dve roži med trnjem.

Nekega sončnega jesenskega dne se je Volbenk podal na sprehod. Bil je tako zamišljen, da sploh ni pazil na to, kam gre. Nehote se je znašel na nasprotnem koncu kotline, v bližini sosednje kmetije, kjer zaradi sovraštva, ki je vladalo med družinama, ni bil še nikoli.

Nenadoma je presenečen obstal.

Sredi zelenega, mladega leskovja je zagledal dekle, ki je nabiralo lešnike, ob tem pa tako lepo pelo, da jo je ves zamaknjen poslušal.

Še nikoli ni slišal tako lepega petja, še nikoli ... Ko je mladenka zapela pesem do konca, se ji je, da je ne bi prestrašil, previdno približal.

Podoba mladega dekleta s prečudovitimi, dolgimi, pšeničnimi lasmi ga je tako prevzela, da je kot začaran strmел vanjo.

Opazoval jo je, kako je pobirala lešnike ter bila tako zaverovana v delo, da mladeniča, ki se ji je približal, sploh ni opazila, dokler mu ni pod nogami počila suha vejica.

Deklica se je v hipu zdrznila, se zravnala in vzkliknila od strahu ter hotela zbežati.

Pohitel je do nje.

»Nikar se me ne boj, nič hudega ti ne bom storil,« ji je dejal in jo prijel za roko.

»Kdo si?« ga je vprašala in se presenečena zazrla v njegove iskrene oči. Povedal ji je in začutil, da se je zaljubil vanjo. Tistega lepega, sončnega jesenskega dne se je med njima rodila ljubezen na prvi pogled.

Od takrat sta se Ana in Volbenk na skrivaj srečevala. Vse bolj sta koprnela po nadaljnjih srečanjih in tudi po skupnem življenju.

Nošena na krilih ljubezni sta se še bolj trudila, da bi zbližala sprti družini, a žal so bili že vsi tako zastrupljeni od sovraštva, da niso hoteli prisluhniti njunim besedam.

Ves njun trud je bil zaman.

Pogosta srečevanja mladega para pa niso ostala dolgo skrita. Še pred zimo ju je nekega večera sredi gozda v objemu opazil pastir, ki je v gozdu iskal izgubljeno kozo.

Takoj je tekel Aninemu očetu povedat, kaj je videl.

Ko je Ana prišla domov, jo je oče poklical predse.

Vznemirjen, razburjen in z jeznim glasom jo je vprašal: »Kje si bila?«
»Sprehajala sem se,« mu je odgovorila.
»Ni res, videli so te, kako si se objemala z Volbenkom!« je zavpil oče.
Ana ni zanikala, ni se hotela zlagati. Pogumno je priznala:
»Res je, oče, ljubim ga.«
Pokleknila je pred njega in ga s solzami v očeh prosila: »Oče, lepo vas prosim, naredite že konec sovraštvu med nami.«
Vendar ne solze ne njene pametne besede očeta niso omehčale. Na vse načine si je prizadeval, da bi hčer prepričal, naj se odpove Volbenku.
»Nikoli, res nikoli ne bom dopustil, da bi se še kadar koli videla, kaj šele da bi blagoslovil vajino ljubezen. Vsi drugi, Ana, samo on ne.«
»Oče, nikogar drugega ne bom ljubila.«
Oče je trdo udaril po mizi. »Stopi v kot pred križanega in prisezi, da se za vedno odrekaš Volbenku in da nikoli več ne boš govorila z njim!«
»Oče, tega ne bom storila. Tega ne morem storiti, ljubezen med nama je močnejša od vsega.«
»Če ne boš prisegla, te bom dal zapreti v sobo,« ji je zagrozil oče.
Tako je tudi storil in vsi v družini so se strinjali z njim.
Toda Ana je ob dogovorjenem času, ko naj bi se znova srečala s fantom, pobegnila skozi okno.

Srečala sta se na istem kraju kot prvič. Stekla sta si v objem. »Pobegniti sem morala,« je Ana med jokom zaupala Volbenku.»Tudi pri nas so izvedeli za naju. Niti slišati nočejo, da bi katera koli noga z vaše kmetije stopila v našo hišo, kaj šele da bi se poročil s teboj.«

»Jaz ne morem živeti brez tebe. Nikoli ne bom ljubil nobene druge.«

»Jaz tudi ne.«

»Prisežem.«

»Prisežem.«

»Kaj bova storila, Volbenk?«

»Pobegnila bova in si kje v svetu ustvarila svoj dom,« je odločno rekel Volbenk.

Vendar jima pobeg ni uspel.

Zasačili so ju, ko sta hotela na skrivaj od doma, in ju s silo zadržali.

Ker so tako njeni kot njegovi starši ugotovili, da se ne bosta nikoli odrekla drug drugemu, so ju pod stražo zaprli, njega v moški, njo v ženski samostan.

Vrata celic so zaklenili. Ključa od vrat sta ves čas nosila pri sebi mati prednica in opat.

Samo enkrat na dan so odprli lino v vratih, skozi katero so jima dali hrano. Le po ena ozka lina, tako ozka, da skoznjo ni bilo mogoče pobegniti, je bila v njuni celici.

Obema je bilo obljubljeno, da bosta takoj izpuščena, če se bosta odpovedala drug drugemu.

A ne Ana ne Volbenk tega nista bila pripravljena storiti.

Samostana sta stala drug nasproti drugega in naključje je hotelo, da sta bili obe lini obrnjeni tako, da sta se v redkih trenutkih videla.

Kadar je jutranje sonce posvetilo v lino celice, v kateri je bival Volbenk, je Ana lahko videla njegov obraz. Prav tako je večerno sonce posvetilo v Anino celico in tedaj je Volbenk lahko videl njo.

Kadar ni bilo sonca, se skozi lino v globino celice ni videlo. Tako sta oba v svojih molitvah vsak dan prosila, naj jima Bog nakloni sončen dan. Posebno jeseni in pozimi je pogosto minilo več dni, ko sta videla samo lino, ne pa drug drugega.

Minevali so dnevi, tedni, meseci ...

Minila so leta.

Na obeh kmetijah so že gospodarili njuni bratje in sestre, starši so jima že umrli, tudi onadva sta se postarala, a zapoved, ki je bila dana in zapisana v samostanski knjigi, je še vedno veljala.

In dan za dnem sta še vedno tako kot prvi dan hrepeneče zrla skozi ozki lini čez kotlino proti drugemu samostanu. Vse do tistega zimskega dne, ko se je iz samostanskega zvonika na nasprotni strani kotline oglasil mrtvaški zvon, ki je naznanil, da je v samostanu nekdo umrl.

Lina samostanske celice, kjer je prebivala Ana, je tega dne kljub soncu, ki je posvetilo vanjo, ostala prazna.

Ana je umrla.

Samo dan pozneje je od žalosti umrl tudi Volbenk.

Ano so pokopali na pokopališču ženskega samostana, Volbenka na pokopališču moškega samostana.

Le brezimna lesena križa sta označevala njuna groba. Tako bi tudi ostalo, če se ne bi na pomlad zgodilo nekaj čudnega ...

Ne da bi jih kdo posadil, so iz njunih grobov zrasle čudovite vrtnice, ki so kmalu zacvetele z nadvse rdečimi cvetovi. A ne samo to, vrtnice z Aninega groba so se nagnile v smer, kjer je bil pokopan Volbenk, in vrtnice z Volbenkovega groba so se nagnile k Aninemu.

Redovnice so se trudile in skušale vrtnicam preprečiti, da bi rasle v smer groba na sosednjem samostanskem pokopališču. Tudi redovniki so poskušali vrtnice zravnati, a ne redovnicam ne menihom to ni uspelo. Zvečer so jih zravnali, zjutraj pa so bile znova nagnjene ene proti drugim. Sčasoma so redovnice in redovniki spoznali, da je taka Božja volja. Nekoč pa so za nasvet vprašali starega popotnega meniha, ki se je na romanju ustavil v samostanu menihov. Razložil jim je, da bodo vrtnice tako rasle, vse dokler ne bodo Ano in Volbenka pokopali v skupni grob. Kmalu se je to razvedelo tudi po okolici in vse več ljudi je zahtevalo, naj ju pokopljejo skupaj.

Končno so se temu uklonili tudi novi gospodarji obeh kmetij. Sovraštvo v njihovih srcih namreč ni več gorelo z močnim plamenom, ampak je le še tlelo.

Tistega dne, ko so Ano in Volbenka pokopali v skupni grob, se je na sedlu nad kotlino zbralo veliko ljudi in tedaj sta si nova gospodarja prvič spet podala roko. Na ta dan so bili vsi prebivalci eno v mislih in molitvi. Volbenk in Ana sta bila končno skupaj.

Ko je prišla v deželo pomlad, so iz njunega groba zrasle rdeče vrtnice, ki so se kmalu prepletle med seboj v velik čudovit grm, ki se je kot ognjen jezik vzpenjal proti soncu.

Vest o tem prečudnem grobu in veliki prepovedani ljubezni se je kmalu razširila daleč naokoli. Od vsepovsod so začeli prihajati na grob ljudje, da bi videli cvetoče vrtnice neuslišane ljubezni.

Veliko let je minilo.

Prišlo je leto, ko je v moškem samostanu umrl zadnji menih, in prišlo je leto, ko so zadnje redovnice zapustile svoj samostan.

Vinograd pod samostanom, ki so ga menihi skrbno negovali, in lepo gojene vrtove nun je začel zaraščati plevel.

Oba samostana sta začela propadati. Zdaj enemu zdaj drugemu je odpadel kak kamen, streha je začela puščati, okna so nemo in žalostno strmela v kotlino.

Le na sedlu nad kotlino, tam, kjer je bilo pokopališče, so vsako poletje na grobu Ane in Volbenka vzcvetele krvavo rdeče vrtnice.

Nihče jih ni negoval, nihče ni skrbel zanje in zdelo se je, da so neuničljive.

Tu in tam se je na sedlu ustavil kak tujec in se začuden zastrmel v to nenavadno lepoto. Kdor je vedel za zgodbo, si je utrgal cvet v spomin na nesrečno ljubezen, ki še po toliko letih ni utonila v pozabo.

DVE CERKVI

Neke vetrovne jesenske noči se je od daleč, iz tuje nemške dežele vračal domov na Leše mlad mož. Sedem let je bil v službi mogočnega kralja in bil prekaljen v mnogih bitkah.

Čez ramena je imel obešeno usnjeno bisago, v kateri je imel nekaj svojih stvari. V širokem pasu pa je imel zašitih sto zlatnikov, ki mu jih je dal oče bogatega plemiča, ker je le-temu v neki bitki rešil življenje.

Veliko dni je že bil na poti, zato je bil zelo utrujen in komajda je še zmogel hoditi. Le bližina doma mu je vlivala novih moči, da je lahko nadaljeval pot.

Ko se je s Podjunske ravnine spustil do reke, ki je tekla po dolini, ga je od doma ločil le še strm greben, ki je obdajal kotlino, v kateri je bil njegov dom.

Bližala se je noč, moral bi si odpočiti, se naspati, a se ni ustavil, preveč si je želel biti čim prej doma. Pot iz doline se je strmo vzpenjala po

gozdu in utrujen, kot je bil, je le z velikim naporom prispel do vrha. Tam se je gozd končal in svet se je prevesil v kotlino njegovega doma. Zadihan od napora je nedaleč od steze zagledal podrto drevo. Sedel je nanj, da bi se odpočil, si oddahnil in nato nadaljeval pot navzdol proti domači hiši.

Po nebu so se podili temni, natrgani oblaki, skozi njih je občasno posvetila luna in čudne, skrivnostne sence so bežale čez travnik in se skrivale v zavetju stoletnih smrek.

Bil je vojak, v mnogih bitkah in bojih se je kalil, a mu vseeno ni bilo prijetno pri srcu, ko je sedel tam. Če ne bi bil tako zelo utrujen, se zagotovo ne bi ustavil.

Oči so se mu kar same zapirale in komaj jih še držal odprte.

Nenadoma ga je nekaj zmotilo, v hipu se je zdramil in pogledal pozorneje. Ne, ni se motil. Prav na dnu sedla, nedaleč stran od kraja, kjer je sedel, je zagledal dva skrivnostna svetleča plamena. Lebdela sta nekoliko nad tlemi, krožila drug okoli drugega, se približevala drug drugemu, se nato spet odmikala ter se znova zblížala in se zlila v enega. To se je ponavljalo ...

Hotel je vstati, da bi pogledal od blizu, a naj se je še tako trudil, noge ga niso hotele ubogati.

Padel je na kolena, si snel vojaško kapo, sklenil roke in začel moliti za mir trpečim dušam, kot ga je še kot otroka naučila mama.

Vedel je, da se plamena pojavljata nad grobom dveh nesrečnih zaljubljenecv, ki ju je usoda združila šele po smrti. Zelo dobro je poznal njuno usodo, saj je kot otrok zgodbo slišal od starejših.

Bolj goreče je molil, počasneje sta se plamena premikala in močneje sta gorela ognjena jezika, kot da bi ju razpihal nočni veter. V grozi je utihnil in skozi šumenje vetra je naenkrat čisto razločno zaslišal najprej ženski, nato še moški glas:

»Molite za naju na tem kraju ... Molite za naju na tem kraju!«

Kot uročen je strmel v čudno svetlobo in z očmi begal naokoli, da bi videl, kdo govori, čeprav je vedel, da glasova prihajata do njega iz globin groba.

Zbral je vso moč, ki jo je še premogel, planil kvišku in stekel proč.

Tekel je in tekel in ni se ustavil prej, dokler ni udaril s pestjo po vratih domače hiše.

Ko mu je oče odprl, je planil v izbo in se pretresen sesedel na klop ...

Kmalu so se domači zbrali okoli njega. Veselje ob vrnitvi je skalil njegov prestrašeni obraz, in še preden je objel mater in stisnil roko očetu, jima je s tresočim glasom povedal, kaj je doživel.

V naslednjih dneh se je vest o tem, kaj se mu je zgodilo, razširila po vasi in bližnjih krajih.

Ljudje so že prej tisti kraj šteli za svetega, ko pa so slišali za to prigodo, pa so začeli znova pogosteje obiskovati grob zaljubljenecv.

Neke nedelje se je na kraju, kjer so cvetele rdeče vrtnice, znova zbralo veliko ljudi. Začeli so moliti.

Sredi molitve se je mala deklica iztrgala mami iz naročja, stopila h grobu, se zastrmela v vrtnice ter dvignila roke v zrak. Vsi navzoči so od presenečenja utihnili. Deklica je v tišino vzkliknila:

»Vidim cerkev, vidim dve cerkvi!«

Čez nekaj trenutkov je znova zaklicala: »Vidim dve cerkvi!«

Potem se je obrnila in stekla v mamino naročje.

Ljudje so začeli razburjeno ugibati, kaj naj bi to pomenilo. Mati je prestrašena ugotovila, da ima hčerka zaprte oči, kot bi spala. Tresla jo je in se trudila, da bi jo prebudila. Ko ji je to čez čas le uspelo, se deklica ni spomnila ničesar.

»Ali sem spala?« je vprašala.

Povedali so ji, kaj je rekla, a se tega ni spomnila.

Od tistega dne so se o tem dogodku pogovarjali v bližnji in daljni okolici in vsak, ki je prišel od drugod, je najprej izvedel, kaj se je zgodilo.

Mož, ki je tisto noč videl nad vrtnicami goreti plamena, je zbral nekaj mož. Skupaj so se odpravili k staremu menihu, ki je živel ob cerkvi pod mogočnim pliberškim gradom.

Ko so posedli za hrastovo mizo, so mu povedali, zakaj so prišli. Menih jih je pazljivo poslušal, in ker je tudi sam poznal usodo nesrečnih zaljubljenecv, jim je verjel vse, kar so povedali.

»Bog očitno hoče, da na tistem svetem mestu sezidate dve cerkvi,« jim je resno povedal.

Možje so se začudeni spogledali. Saj so slišali, kaj je rekla deklica, a niso mogli verjeti, da naj bi tam postavili dve cerkvi, ko pa še za eno ni bilo ljudi v kotlini niti v bližnji okolici, kaj šele za dve.

To so tudi povedali menihu.

»Ne more biti pomote, to se mora zgoditi,« jih je prepričeval sivolasi bradati starec. »Vse dokler se to ne bo zgodilo, tam ne bo miru.«

Možje so zaskrbljenih obrazov odšli domov.

Po poti se je oglasil zdaj eden, zdaj drugi.

Prvi je rekel: »Kamenje za gradnjo cerkva bi lahko nalomili na Volinjaku, saj boljšega ni daleč naokoli in več kot dovolj ga je.«

Drugi je rekel: »Rade volje ga bom z drugimi, ki imate konje, zvozil do sedla.«

Mož pa, ki je prišel iz vojske, je nekaj časa molčal in premišljeval. Nenadoma se je odločil in jim s tresočim glasom razkril svojo skrivnost. »Možje, nisem vam povedal. Doma imam sto zlatnikov. Ne bo jih dovolj za obe cerkvi, a toliko jih je vendar, da bi z gradnjo lahko začeli. Rad jih podarim, saj s tem denarjem tako ne bi vedel kaj početi. Dobil sem ga, ker sem rešil življenje bogatemu grofovskemu sinu. Njegov oče mi jih je poklonil in rekel, naj jih porabim za dober namen. Kaj je bolj plemenito kot to, da izpolnimo, kar nam je povedala deklica, in sezidamo dve cerkvi.«

Možje so ga odprtih ust poslušali in zmajevali z glavami.

On pa je nadaljeval.

»Potem ko bomo enkrat začeli z gradnjo, bo gotovo Bog poskrbel, da bomo začeto delo lahko tudi končali.«

Pozorno so ga poslušali. Kimali so in starejši kmet je pripomnil: »Poznam može, ki gradijo cerkev v sosednji dolini. Tudi sam sem jim že pomagal. Kmalu bodo končali. Zaskrbljeni so mi zaupali, da bodo kmalu brez dela; če ga ne bodo našli v bližini, bodo morali oditi v tuje kraje.«

Četrty med njimi, lastnik največjega gozda, je ponudil: »Les za ostrešje bom dal jaz.«

Zadnji, ki je bil z njimi, se je spomnil: »Moja žena in hčerki so odlične kuharice, kuhale bodo in stregle delavcem.«

In tudi drugi so ponudili to in ono.

Ko so prišli domov, so imeli že vse glavno dogovorjeno.

Zares se je zgodilo tako, kot so se dogovorili.

Prišli so kamnoseki in tesarji, pomagali so vsi od blizu in daleč. Minevali so letni časi, minila so leta in zgradili so prvo in nato še drugo cerkev. Ko sta bili dokončani, ju je posvetil sam ljubljanski škof, ki se je ravno takrat mudil na Koroškem.

Danes na sedlu nad vasjo stojita dve veliki lepi cerkvi. Prva, večja, je posvečena svetemu Volbenku, druga sveti Ani.

Od tistih časov je minilo že mnogo let.

Ljudje so sčasoma pozabili na tiste dogodke in na to, zakaj v tako samotnem kraju, kot so Leše, stojita dve tako veličastni lepi cerkvi.

Le malokdo še ve, da cerkvi stojita na kraju, kjer so nekoč pokopali dva človeka, ki se zaradi sovraštva njunih družin nista smela ljubiti.

PAPEŽ IN KRALJ

Na obrobju leške kotline so kakor stražarji zasidrane posamezne velike kmetije, ki se radovedno spogledujejo med seboj.

Na sončni severni strani kotline so kmetije Pop, Ladra, Pristav, Hermonko, na zahodu na vrhu kraljuje Andrej, niže sta mogočni kmetiji Papež in Podlesnik. Na južni, senčni strani kotline se v vsej svoji veličini razkazuje Kresnik, naprej sta še Rožanc in Motnik. Na dnu kotline se je zasidral Kastel, nekoliko višje pa je Stanečevo. Le proti vzhodu se kotlina odpira v ozko dolino, ki se spušča navzdol. Tam si je proti reki Meži utrl pot Leški potok, ob njem pa se vije cesta, ki kraj povezuje s Prevaljami.

Prastare so domačije, ene bolj, druge manj bogate, mogočne in pomembne.

Od nekdanj je bilo tako, da so se počutili eni bolj imenitni od drugih, od nekdanj je bilo tako, da je vsaka kmetija hotela biti vsaj v nečem nekaj posebnega. Zato je bilo med njimi ves čas nekaj tekmovalnosti in samohvale.

Vse bolj se je razširilo bahanje med kmeti in kmetijami. Posebno dve kmetiji sta se vedno hoteli postaviti nad druge. Enemu gospodarju je včasih uspelo, da je pridelal več krompirja kot drugi, drugi ni hotel zaostajati in se je pohvalil, da je požel največ rži. Prvi mu ni ostal dolžan, ponosno se je potrkal po prsih in trdil, da v njegovem gozdu raste najdebelejša smreka, drugi je razglasil, da je tisto leto zredil najtežjega prašiča, prvi je dokazoval drugemu, da je dala njihova krava več mleka. In to se je godilo iz leta v leto.

Niso pa se dokazovali samo gospodarji, v tekmovanju so že od malega sodelovali tudi njihovi otroci.

Posebej je ta tekmovalnost uročila najstarejša sinova z obeh kmetij, ki sta pogosto pretiravala.

Nekega dne so se kmetje ob koncu žetve v večjem številu zbrali pri enem od kmetov na dnu kotline.

Naneslo je tako, da sta si mladeniča sedela nasproti. Ni minilo niti pol ure, ko sta se začela prerekati, katera kmetija več velja, katera je bolj imenitna, kdo ima več in kdo je boljši.

Prerekanje je postajalo vedno bolj ognjevito. Prerekala sta se in prerekala in se nikakor nista mogla nehati bahati.

Ko jima je zmanjkalo primerjav med eno in drugo kmetijo, sta začela primerjati druge stvari.

Prvi se je nenadoma spomnil in je trdil: »Papež je pomembnejši od kralja!«

Drugi je malo pomislil in rekel: »Kralj je pomembnejši od papeža!«

Prvi je trdil: »Papežu so podložni vsi kralji.«

Drugi se ni strinjal: »Kralju so podložni vsi v kraljestvu, tudi tisti, ki ne poslušajo papeža.«

In tako sta se naprej prepirala. V prepir sta vključila še sosede, eni so se strinjali s prvim, drugi z drugim.

Ko se je zadeva le preveč razgrela in ji ni bilo videti konca, se je oglasil star mož, ki je do tedaj mirno sedel v kotu izbe in se ni opredelil ne za prvega ne za drugega.

»Resnico o tem bi izvedela le, če bi vprašala papeža in kralja, samo onadva bi vama lahko povedala, kdo je pomembnejši.«

To je rekel kar tako, da bi končal prepir.

Nevede je oba mladeniča spodbudil, da sta se te misli oprijela in sta, tako vročekrvna, kot sta bila, sklenila, da bosta zadevi prišla do dna.

Ampak kako?

Nekdo od prisotnih je v šali rekel. »Ne bo šlo drugače, kot da gre eden k papežu, drugi pa h kralju in ju povprašata, kdo je pomembnejši in kdo več velja.«

Vsi so se smejali, le onadva ne.

»Jaz sem pripravljen iti k papežu,« je rekel prvi.

»Jaz pa h kralju,« mu ni ostal dolžan drugi.

Ko so drugi to slišali, so ju prepričevali, naj ne bosta tako nora, da bi se podala na tako dolgo in nevarno pot, a nič ni pomagalo.

Trmasta, kot sta bila, nista popustila niti za ped. To se mora razrešiti, temu se mora priti do konca, naj stane kar hoče, sta trdila in se pri tem grdo gledala.

Drugi ju niso mogli odvrniti od te neumnosti. Bolj so ju skušali prepričati, bolj sta trmoglavila.

Bilo je že jutro, ko so se odpravili domov. Večina jih je bila prepričana, da bosta mladeniča po prespani noči na vse pozabila.

A nista.

Nobeden ni hotel popustiti, ostala sta vsak pri svojem načrtu.

Nazadnje je prišel dan, ko sta se kljub nasprotovanju domačih odpravila na pot.

Prvi se je napotil proti jugu, na pot k papežu, drugi se je obrnil na sever, v nemške dežele, h kralju.

Minil je mesec, minila sta drugi in tretji ... Vsi v vasi so ju nestrpno čakali.

»Zdaj bi že morala biti nazaj,« so se pogovarjali in ugibali, kje neki sta se tako dolgo zadržala.

A ni bilo nazaj ne prvega ne drugega.

Minilo je leto ...

Čakali so ju in ju niso dočakali.

Minili sta dve leti, minila tri in štiri leta.

Nazadnje so na obeh kmetijah z žalostjo vzeli na znanje, da njihovih sinov po vsej verjetnosti ne bo nikoli več nazaj.

Eni so trdili, da jima je v tujih deželah tako lepo, da se nočeta vrniti. Prvi so trdili, da je ta, ki je šel k papežu, dobil pri njem tako dobro službo, da je ostal kar tam. Za drugega so rekli, da mu je kralj ponudil službo v svoji osebni straži, zato se noče vrniti domov.

Bili pa so tudi taki, ki so po tihem namigovali, da se jima je po vsej verjetnosti na poti zgodilo kaj hudega. Mogoče sta padla v roke razbojnikom, kajti pot je bila dolga in nevarna, časi pa taki, da je bilo po svetu nevarno hoditi.

Naj je bilo kakor koli, nazaj ni bilo ne prvega in ne drugega.

Od takrat je minilo mnogo, mnogo let.

Kadar koli so se ljudje pogovarjali s kom, ki o tem še ni slišal, so dejali:

»Vi mislite tistega z one kmetije, od koder je šel sin k papežu?« Ali pa:

»Njihov sin je šel h kralju.«

Da bi vse skrajšali, so eno kmetijo poimenovali Papež in drugo Kralj.

In tako imajo od tistih časov na Lešah kmetijo pri Papežu in kmetijo pri Kralju.

Vse to zaradi dveh trmastih mladeničev, ki sta se polna ošabnosti nekoč izgubila v svetu.

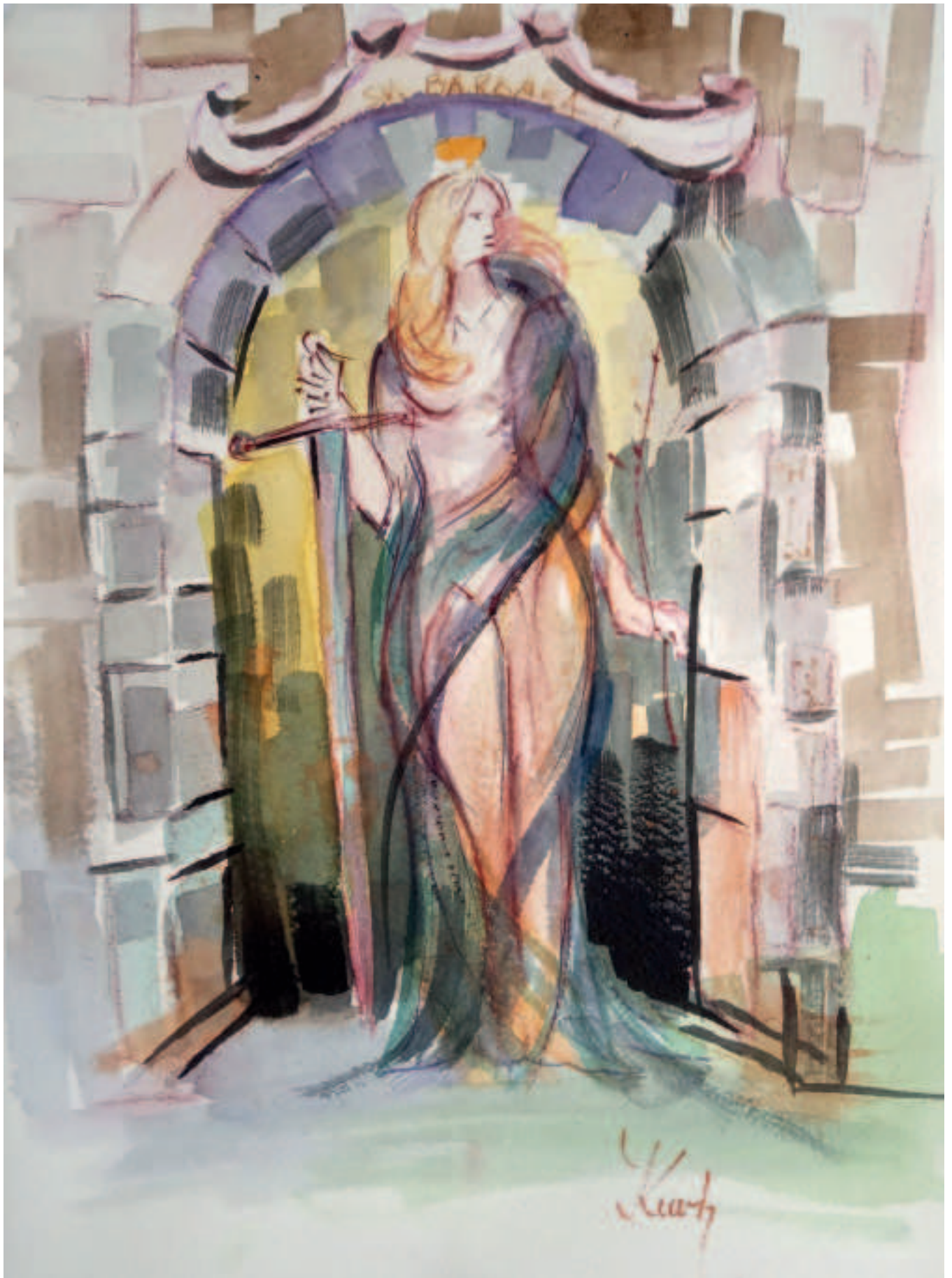
RUDNIK PREMOGA NA LEŠAH

Nekoč, pred davnimi, davnimi časi, še veliko let pred tem, ko so se v teh krajih naselili ljudje, so globoko v nedrjih leške kotanje živeli škratje, ki so kopali premog, s katerim so žal žene v Vilinjaku kurile v svojih podzemnih sobanah, da jih pozimi ni zeblo.

Med škrti in vilami je bil sklenjen dogovor. Vile so rekle škrtom: »Škratje, vi nam kopljite premog, me pa vam bomo pele, nabirale bomo lešnike za vas, sejale bomo cvetje po travnikih, da bodo čebelice lahko nabirale med, s katerim se boste po mili volji sladkali.«

Dolga leta je ta dogovor veljal in so ga spoštovali škratje in žal žene. Bil pa je med škrti eden, ki ga je bolj kot kopanje premoga zanimalo, kako živijo ljudje zgoraj.

Kadar je bil sam pri kopanju premoga, ga je hitro nakopal, kolikor ga je moral, nato je vrgel kramp na kup, si popravil svojo zeleno kapo, očistil očala, vzel v roke jamsko svetilko in se po skrivnem, samo njemu znanem rovu iz globin zemlje odpravil na površje, da bi si od blizu ogledal, kako živijo ljudje.

In imel je kaj videti.

Opazil je, kako revni so ljudje. Gledal je, kako jih pozimi zebe, kako se stiskajo okoli svojih peči in štedilnikov, videl, kako morajo ves čas nalagati drva na ogenj, da jim le-ta ne ugasne.

Zasmilili so se mu.

Kako bi jim bilo lahko toplo, če bi namesto z drvmi kurili s premogom, ki ga je globoko pod površino zemlje toliko, da bi se lahko z njim grela sto in še več let.

Premišljeval je in premišljeval, kako bi jim lahko pomagal.

In se je domislil.

Kadar je bil on zadolžen za kopanje premoga, je vzel največji kramp, pojedel veliko medu, ki mu je dal moč, potem pa kopal tako hitro, da so kosi premoga kar frčali okoli njega. Nakopal je premoga za žal žene, a ne samo zanje. Iz globin zemlje je ponesel v košu nekaj premoga na površje ter ga razmetal po strugi potoka, ki je tekel skozi vas.

Bil je prepričan, da ga bodo ljudje v vodi z lahkoto našli, ga pobrali in si z njim kurili.

A le tu in tam je kdo pobral premog. Občudovali so ga, ker je bil tako lepo svetlikav in črn, a z njim niso vedeli kaj početi. Ta kamen ni bil trden, da bi ga lahko uporabil za zidake, tudi tako lep ni bil več, ko je bil nekaj časa na suhem. Zato so ga metali nazaj v vodo.

Ko je škrat to opazil, je bil zelo razočaran in žalosten, da nihče ne ceni njegovega truda.

Razmišljal je in razmišljal, a ničesar pametnega se ni domislil.

Saj bi lahko stopil med ljudi in bi jim razložil, za kaj bi lahko porabili te črne kamne, a kaj, ko je bilo škratom najstrožje prepovedano, da se pokažejo ljudem.

Vseeno pa je občasno še naprej odnesel kak koš premoga na površje.

Nekoč bo že kdo spoznal, za kaj ga lahko uporabijo.

In življenje je nespremenjeno teklo naprej.

Tako kot ljudje so se tudi škrate po delu zbrali skupaj. Posedli so okoli velike mize v glavni dvorani globoko pod zemljo ter se pogovarjali, razpravljali in odločali o vseh stvareh, ki so se jih tikale.

Eden je povedal, da se mu je zlomil ročaj krampa, drugi je imel težave s svojo jamsko svetilko, tretji je potožil, da mu je nekdo pojedel ves med.

Vsak je imel kaj potožiti.

Le škrat z zeleno kapo, ki je skrivoma hodil k ljudem, ni imel nič takega.

A se je vseeno oglasil.

»Zadnjič sem zašel in prilezel na površje,« je začel, kajti povedati, da hodi redno na površje, seveda ni smel, ter nadaljeval: »Videl sem, kako ljudi tam pod milim nebom zebe, pa si ne znajo pomagati in ne opazijo v potoku premoga, s katerim bi si lahko kurili in bi jim bilo veliko topleje.«

»In kaj zdaj?« ga je vprašal najstarejši škratec, ki mu je srebrna brada zrasla že skoraj do tal.

»Lahko bi jim pomagali,« je boječe rekel.

»Kako pa?« je hotel vedeti bradec in si s tresočo roko pogladil brado.

»Nekdo bi jim moral povedati, za kaj se uporablja premog. Lahko bi si ga nakopali, saj veste, da je ponekod le dober meter pod zemljo.«

Med škratec je nastal nemir. Vsi so začeli vpiti drug čez drugega, eni so bili za to, drugi ne.

In vpili so, vse dokler ni najstarejši škratec udaril s pestjo po mizi.

»Ljudi moramo pustiti pri miru, ker je, tako kot je, za nas najbolje. Če bodo ljudje enkrat spoznali, kakšne koristi imajo od premoga, ga bodo v svojem pohlepu začeli na veliko kopati. Ko ga bo zmanjkalo na površju, bodo kopali v zemljo rove in rinili bodo za premogom vedno globlje in globlje, da bodo prišli celo do naših domov in bomo morali zbežati drugam.

Škratec z zeleno kapo mu je pozorno prisluhnil, a vsega, kar je govoril bradec, ni verjel.

»Dobro,« je rekel, »saj sem samo menil.«

»Glej, da ne boš naredil kake neumnosti,« je zborovanje končal starešina. Škrat z zeleno kapo je sklonil glavo v znak strinjanja, a mislil si je svoje. Nikakor ni verjel, da bi lahko ljudje skopali v zemljo rove tako globoko, da bi prišli do njihovih bivališč, to se mu je zdelo povsem nemogoče. Tudi ni verjel, da bi bili tako nespametni, da bi hoteli imeti več premoga, kot ga potrebujejo zase. Saj so vendar pametni in bodo povsem zadovoljni s premogom, ki jim ga bo on nanosil iz globin. Za vse v vasi ga bo dovolj in jim ne bo treba niti lopate zasaditi v zemljo. Zakaj bi jo tudi, ko pa jim bo treba samo pobrati premog ter ga znositi domov in si z njim pozimi kuriti, da jim bo toplo?

Nekega jutra, ko sonce še ni vzšlo, je škrat z zeleno kapo ravno prinesel poln koš premoga na površje, ko je v bližini potoka opazil tujca. Zamaknjeno je stal in občudoval, kako se prebuja jutro, kako v leščevju pojejo ptice in kako po strugi teče bistra studenčnica. Mogoče bo on vedel, kaj se lahko naredi s premogom, si je mislil škrat. Ko je opazil, da se je tujec napotil proti potoku, je hitro raztresel najlepše kose premoga v potok ravno tja, se je namenil tujec. Ni se motil.

Ko je tujec prišel do potoka, je presenečen obstal, se sklonil ter pobral lep kos premoga in ga skrbno pregledal. Odložil ga je na brežino potoka, nato je stopil ob potoku naprej, pobral še drugi kos. Ko je pogledal navzgor po potoku, je tam zagledal še več premoga. Pobral je še dva kosa, ju dal v vrečo, ki jo je imel s seboj, in odšel proti bližnji kmetiji. Škrat si ni upal za njim, da bi videl, kaj bo naredil s premogom, kajti sonce se je ravno dvignilo izza Pohorja in to je bil skrajni čas, da se odpravi nazaj v svoje temno bivališče pod zemljo.

Od tistega jutra je minilo precej časa. Škrat je že skoraj pozabil na radovednega tujca.

Nekega jutra, ko se je spet mudil na površju, ga je presenetila skupina ljudi, na čelu katere je bil ravno tisti tujec, ki mu je bil nastavil premog. Skril se je v gosto grmovje in jih od daleč opazoval.

Možje so prišli do potoka in s seboj prinesli orodje. Kot da bi vedeli, so začeli kopati v zemljo v bližini potoka, prav tam, kjer je bila plast premoga samo meter pod zemljo.

Ko so odmetali zemljo in se jim je pred očmi prikazal premog, so začeli vzklikati in se navdušeno objemati ter vse vprek govoriti.

Škrat sicer ni razumel vsega, a tisto, kar je ujel, ga je zaskrbelo. Pogovarjali so se namreč o tem, da je to najboljši premog daleč naokoli in da je veliko vreden, zato bodo odprli rudnik, kopali premog ter z njim veliko zaslužili.

Škrat se je prestrašil.

Prav pred tem ga je svaril njihov starešina, a mu tedaj ni verjel.

Zaskrbljen se je vrnil v globino.

Nikomur ni povedal, kaj je videl, a se je vseeno kmalu razvedelo, da se na površju dogaja nekaj nenavadnega.

Po plasti premoga, ki je segala v globino, se je slišalo, kako zgoraj s krampi udarjajo ob premog.

Zdaj eden, zdaj drugi škrat je skrivaj odšel na površje in se zaskrbljen vrnil.

Le kako se je lahko to zgodilo, so se spraševali in se spogledovali. Kmalu so opazili, da se jim škrat z zeleno kapo izmika, da se noče pogovarjati z njimi in da si ne upa nikomur pogledati v oči.

Škrat z dolgo srebrno brado je sklical posvetovanje, in ko so se vsi zbrali, ga je poklical predse, da ga izpraša. Ker si škratje med seboj niso lagali, vsaj ne o tako pomembnih rečeh, je priznal, da je prav on kriv za vse, kar se dogaja na površju.

Vsi so bili razočarani in žalostni, a tega, kar se je godilo, niso mogli več popraviti.

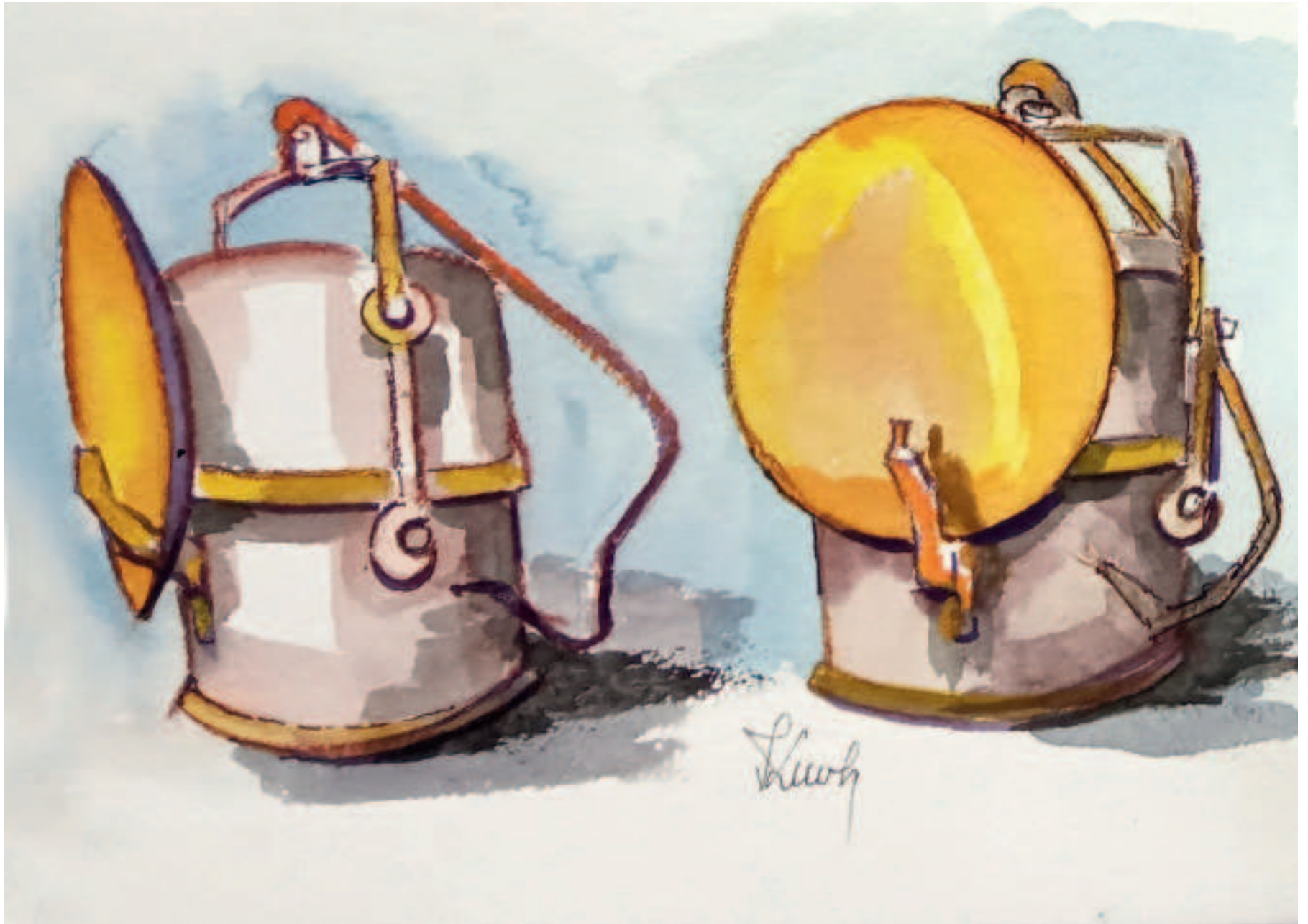
Nekateri so sicer upali, da bodo ljudje kmalu obupali in da ne bodo kopali rovov v globine, a najstarejši škrat, škrat z belo brado, je poznal je ljudi in vedel, kako znajo biti lakomni in da z malim niso nikoli zadovoljni.

»Boste videli! Ljudje bodo rinili vedno globlje, prišli bodo tudi do naših domov, pregnali nas bodo.«

»Tako globoko ne bodo nikoli prišli,« je trdil škrat z zeleno kapo, a tudi njega je zelo skrbelo.

Minevali so tedni, minevali so meseci in minevala so leta in vedno bolj so se uresničevale najbolj temne napovedi škrate starešine. Na več krajih so začeli kopati rove v zemljo in naleteli na premog. Vedno več ljudi je prihajalo kopat premog.

Začeli so si postavljati hiše, zgradili so celo železnico, po kateri so odvažali premog v dolino.

Ne podnevi ne ponoči ni bilo več miru v kraljestvu škratov. Prej tako lepo in umirjeno življenje se jim je povsem spremenilo. Vedno bliže so prihajali ljudje, vse bolj hrupno je postajalo. Ko je bil eden od rogov izkopan že skoraj do njih, so neke noči sklenili zapustiti svoje tisočletne domove in se preseliti tja, kamor jim ljudje ne bodo mogli slediti.

Tudi neposlušni škrtat je hotel z njimi, a mu niso dovolili.

»Za kazen boš ostal tukaj. Zaradi tebe je tako. Zaradi tebe so tudi žal žene zapustile svoja bivališča v Vilinjaku, ki so ga ljudje v nevednosti preimenovali v Volinjak, saj niso mogle več prenašati hrupa, ki so ga povzročali ljudje, kakor tudi ne njihove nehvaležnosti.«

Škratje so pobrali svoje stvari in se po skrivnih rovih napotili pod goro Peco.

Škrat z zeleno kapo je ostal sam.

Leta in leta se skrival pred ljudmi. Včasih se je zgodilo, da ga je kak rudar za kratek hip videl, ko se mu ni uspelo pravočasno skriti.

Občasno je še nakopal nekaj premoga in ga odnesel pod Volinjak. Še vedno je kakor včasih naložil na ognjišče žal žen in kuril v upanju, da se bodo nekoč vendarle vrnile.

In kot ste se lahko prepričali tudi vi, kuri še danes, saj ste sami videli, da se v mrzlih dnevih iz razpoke na vrhu hriba kadi.

Še dandanašnji škrat koplje premog globoko pod zemljo, tam, do kamor rudarji niso segli s svojimi rovi in kjer je še veliko premoga.

Rudnik že desetletja ne dela več, saj rudarji nekoč niso mogli več skopati še globljih rovov. Zato je v globini zemlje že dolga leta mir. Rovi so se zasuli, železnice na površju ni več, ni več rudarjev, ni več hrupa, ni pa tudi škratov niti žal žen.

Neposlušni škrat pa še danes srčno upa, da se bodo žal žene in njegovi tovariši vrnili ter da bo v kotlini in pod njo znova tako, kot je bilo nekoč, pred davnimi, davnimi časi.